

Malerarbejder på fredede og bevaringsværdige bygninger

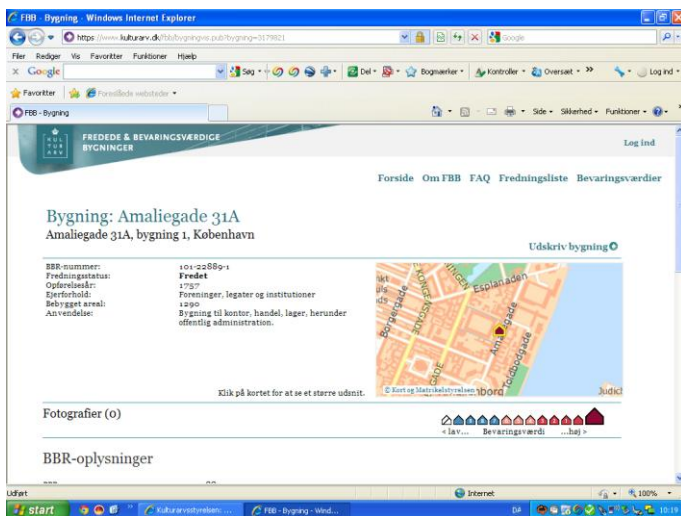
Arne Høi, Arkitekt MAA, Centerleder ved Center for Bygningsbevaring i Raadvad
Adjungeret Professor ved Arkitektskolen Aarhus

Hvad skal man vide, når man som maler kommer i berøring med en fredet eller en bevaringsværdig bygning? Det er ikke altid nok, at man mestrer de krævende håndværksteknikker, i mange tilfælde er det også nødvendigt at kende de øvrige særlige forhold og regler, som knytter sig til både de fredede og de bevaringsværdige bygninger.

Hvordan finder man ud af, om bygningen er fredet eller bevaringsværdig?

Arbejder man med en ældre bygning og er i tvivl om hvorvidt den er fredet eller bevaringsværdig, kan man søge efter bygningen på Kulturarvsstyrelsens hjemmeside, hvor der er en særlig database over Fredede og Bevaringsværdige Bygninger (FBB). Databasen rummer oplysninger om alle landets bygninger, men hvis bygningen er fredet, eller hvis den er udpeget som bevaringsværdig fremgår det af teksten. For de bygninger, der er fredede indenfor de seneste årtier, vil der være en uddybende "fredningsbeskrivelse", der fortæller om bygningens historie og om de værdier, der ligger til grund for fredningen.

Hvis man er i tvivl om en bygning er fredet, kan man kontakte Kulturarvsstyrelsen på telefon 33 74 51 00.

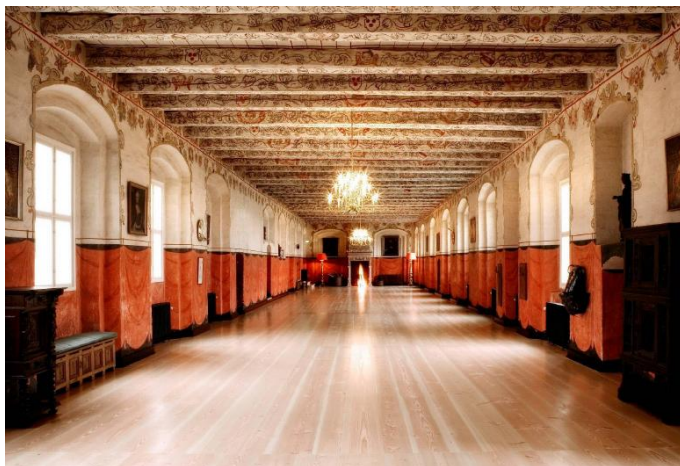
På Kulturarv.dk finder man databasen over de fredede og bevaringsværdige bygninger.

De fredede bygninger

I Danmark har vi fredet bygninger siden 1918, og i dag er der ca. 9.000 fredede bygninger fordelt på 3.500 ejendomme. Disse bygninger er udpegede på grund af deres særlige arkitektoniske eller kulturhistoriske kvaliteter. De fredede bygninger har deres egen særlige "lov om Bygningsfredning", der forvaltes af Kulturarvsstyrelsen. Det er denne styrelse, der har ansvaret for at udpege de bygninger, der skal fredes, og som skal sikre, at de fredede bygningers fredningsværdier opretholdes.

De fredede bygninger er en blandet gruppe af mange forskellige typer og størrelser – fra slotte og herregårde til industrianlæg, husmandssteder, etageejendomme, villaer, tankstationer, mejerier og lokumsbygninger, og tidsmæssigt spænder de fredede bygninger fra middelalderen og helt op til vores tid.

Der er derfor ingen standardløsninger for, hvordan man skal istandsætte og videreudvikle de fredede bygninger, og Kulturarvsstyrelsen tager som udgangspunkt stilling til, hvad man må i hvert enkelt tilfælde. Man kan altså ikke sige at "man altid skal anvende linoliemaling til fredede bygninger", eller at man "aldrig må anvende cement", men man kan opstille nogle generelle retningslinjer, for hvordan man griber arbejder på en fredet bygning an.

Malerfaget har bidraget væsentligt til fredningsværdierne i de 9.000 fredede bygninger

Foto: Niels Lund

Hvordan forholder man sig, hvis bygningen er fredet?

Som maler, der skal løse en opgave på en fredet bygning, er der en helt grundlæggende ting, der er vigtig at vide: **Man skal ifølge bygningsfredningsloven have forudgående tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen til alle bygningsarbejder, som går ud over almindelig vedligeholdelse. Fredningen omfatter altid hele bygningen, og derfor skal der søges om tilladelse til arbejder både indvendigt og udvendigt.**

Med almindelig vedligeholdelse forstås f.eks. maling i samme kulør og med brug af samme malingsstyper på almindelige bygningsdele som vinduer og udvendigt træværk uden malede dekorationer og lignende.

Det kræver forudgående tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen at ændre kulør eller materiale på de fredede bygninger og bygningsdele

Foto: Center for Bygningsbevaring

Ansøgning om tilladelse til arbejder på en fredet ejendom

Hvis der er tale om gennemgribende istandsættelse på bygningsdele, som f. eks. en vinduesistandsættelse, eller hvis det involverer dekorationer eller særlige malertekniker, skal man søge om tilladelse hos Kulturarvsstyrelsen og man skal have skriftlig tilladelse fra styrelsen, inden arbejdet kan igangsættes.

Hvis man som maler bliver bedt om at udføre arbejde på en fredet bygning, anbefales det altid at spørge ejer eller rådgiver, om de har de nødvendige tilladelser. Hvis der udføres arbejder uden tilladelse på en fredet ejendom, kan Kulturarvsstyrelsen, med hjemmel i bygningsfredningsloven, stoppe arbejdet.

Hvis man som maler er i tvivl, om hvorvidt der skal søges tilladelse til de malerarbejder, man skal i gang med på en fredet bygning, kan man altid spørge Kulturarvsstyrelsen.

I større byggesager vil det ofte være bygherre eller arkitekt, der søger tilladelse hos Kulturarvsstyrelsen – men hvis man som maler skal hjælpe ejer med at ansøge om tilladelse til at udføre malerarbejder på en fredet bygning, skal man:

- Beskrive de eksisterende forhold
- Forklare omfanget af de arbejder man ønsker at udføre
- Forklare de materialer og teknikker man vil anvende ved arbejdets udførelse
- Vedlægge ansøgningen en fuldmagt fra ejer til at søge om tilladelse

Man skal være opmærksom på, at arbejdet ikke må igangsættes før man har skriftlig tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen.

Eventuelt tilskud til malerarbejder på en fredet ejendom

Kulturarvsstyrelsen har mulighed for at give direkte økonomisk tilskud til bygningsarbejder på fredede bygninger. For øjeblikket (2011) afsættes der via finansloven årligt et beløb på ca. 34 mio., der gives som direkte tilskud til ejerne af de fredede bygninger. Som udgangspunkt dækker et eventuelt tilskud en procentdel af de støtteberettigede udgifter, som udbetales til ejeren. Som hovedregel gives tilskud til arbejder, hvortil der stilles særligt fordyrende krav (f.eks. til farveundersøgelser) eller arbejder, der ikke

har noget egentlig nytteværdi (som f.eks. genskabelse af en dekoration). Man skal således ikke forvente at få tilskud til almindelige vedligeholdelsesarbejder som hvidtning af lofter eller almindelig vægmaling, hvorimod der er større chance for at få tilskud, hvis det handler om særlige komplicerede malerteknikker.

Kulturarvsstyrelsen udbetaler ikke tilskud til arbejder, der allerede er sat i gang. Hvis man modtager tilskud til arbejdernes udførelse, skal Kulturarvsstyrelsen efterfølgende godkende arbejderne, før tilskuddet kan udbetales.

Flere private fonde støtter også sådanne arbejder – en nyttig oversigt findes på bygningsfredningsforeningens hjemmeside <http://www.byfo.dk/visArtikel.asp?artikelID=2096>

Kulturarvsstyrelsen har mulighed for at give tilskud til restaurering af dekorationer og malede overflader

Foto: Kulturarvsstyrelsen

Mens arbejderne er i gang på en fredet ejendom

I forbindelse med klargøring og afrensning, kan der uventet dukke farvelag eller dekorationer frem. I de tilfælde skal man standse arbejdet og kontakte Kulturarvsstyrelsen og drøfte den videre fremgangsmåde. Kulturarvsstyrelsen har i særlige tilfælde mulighed for at knytte en konsulent med særlige kompetencer på sådanne opgaver. Ønsker man at ændre farver eller materiale undervejs i arbejdet, eller på anden måde afvige fra det projekt Kulturarvsstyrelsen har givet tilladelse til, skal man også kontakte styrelsen.

Møder man spor af dekorationer eller lignende i forbindelse med igangværende arbejder, skal man kontakte Kulturarvsstyrelsen

Generelle retningslinjer for malerarbejder på de fredede bygninger

De traditionelle materialer

Når de fredede bygninger er beskyttede af en særlig lov og er omfattede af særlige økonomiske kompensationer for ejerne, er det fordi disse bygninger har nogle helt særlige værdier, som man ønsker at fastholde / videreudvikle. Nogle af værdierne er knyttede til de anvendte konstruktioner og materialer, og derfor ønsker Kulturarvsstyrelsen som hovedregel, at malerarbejder på de fredede bygninger foretages med de samme materialer og teknikker, der oprindeligt blev anvendt på bygningen.

Nyere materialer som f.eks. glasfilt eller alkydbaserede facademalinger, er fremmede for de ældre bygningers udtryk og byggeteknik og derfor giver man normalt ikke tilladelse til at anvende denne type materialer på de fredede bygninger.

For de fredede bygninger tilstræber man at anvende de materialer, der oprindeligt er anvendt, som her hvor der kalkes på Bornholm

Foto: Center for Bygningsbevaring

De historiske lag

De fredede bygninger fortæller ofte en lang historie om forskellige tiders traditioner og kunnen. I mange tilfælde er det hele denne udviklingshistorie, man ønsker at bevare i bygningen. Derfor er man som regel meget varsom i forbindelse med afrensning og slibning til bund, da man tillægger alle disse forskellige farvelag værdi.

I andre tilfælde kan man ønske at frilægge oprindelige dekorationer, der er skjult bag senere lag som man ikke tillægger værdi. Både egentlige farveundersøgelser, der afdækker bygningens historie og afrensning til oprindelige bemalinger og efterfølgende retouchering kræver særlige kompetencer og udføres som udgangspunkt af en uddannet konservator eller i samarbejde med maler og konservator.

Om man vælger at frilægge tidligere lag, eller om man vælger at bevare alle lag vil afhænge af en overordnet beslutning, om hvordan man ønsker at bevare bygningen, og hvilke perioder man – samlet set – tillægger størst værdi.

Som udgangspunkt ønsker man at bevare alle malingslag, så man giver sjældent tilladelse til en total afrensning.

At bevare det slidte

En slidt overfalde kan også fortælle en historie om bygningens brug, og derfor er sliddet ofte en del af bevaringsværdierne. Det gælder naturligvis ikke ved f.eks. et nedbrudt vindue, som kræver løbende vedligeholdelse for ikke at blive ødelagt, mens et jævnt slid på overfladerne, der er opstået gennem mange års brug, kan være en vigtig del af fortællingen om bygningen. Bliver man som maler bedt om at "friske decorationerne lidt op" på en fredet bygning, skal man sikre sig, at man ikke ødelægger bygningens bevaringsværdier. Det kan man gøre ved at kontakte Kulturarvsstyrelsen, og spørge hvordan man skal forholde sig.

Slid og patina kan være en del af fredningsværdierne.

Foto: Ole Akhøi

Bly på fredede bygninger?

Fra 1. november 2007 har det været forbudt at anvende bly i byggeriet, men loven giver undtagelse for kirker samt fredede og bevaringsværdige bygninger.

Et af de blyholdige materialer, der traditionelt har været anvendt ved malerarbejder på de fredede bygninger er blymønje, der er anvendt som rustbeskyttelse. Ønsker man at anvende blymønje – eller bly i anden sammenhæng, på en fredet bygning, skal man have kommunens (for de bevaringsværdige

bygninger) eller Kulturarvsstyrelsens (for de fredede bygninger) vurdering, af hvorvidt det er nødvendigt at anvende bly på den pågældende bygning. Med en sådan erklæring fra myndighederne, må forhandleren godt sælge blyholdige produkter.

Almindelige arbejdsmiljøregler skal naturligvis overholdes i forbindelse med arbejdets udførelse.

Foto: Center for Byggsbevaring

MALERARBEJDER PÅ DE BEVARINGSVÆRDIGE BYGNINGER

Hvordan finder man ud af om bygningen er fredet eller bevaringsværdig

Vil man vide om en bygning er bevaringsværdig, kan man slå bygningen op i Kulturarvsstyrelsens hjemmeside på databasen over Fredede og Bevaringsværdige Bygninger (FBB), på samme måde som det er beskrevet i afsnittet om de fredede bygninger.

Bygningen kan også være udpeget som bevaringsværdig i en lokalplan eller i Kommuneplan, og det vil ikke altid fremgå af FBB databasen

Hvis man er i tvivl om en bygning er udpeget som bevaringsværdig, kan man kontakte Kommunen

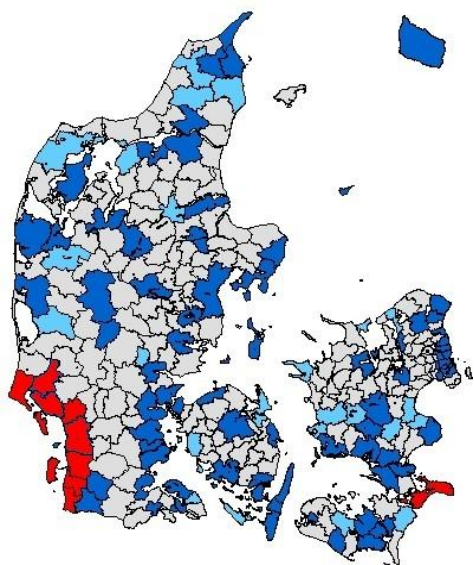
De bevaringsværdige bygninger

De bevaringsværdige bygninger udpeges af kommunerne og har lokal / regional interesse, i modsætning til de fredede bygninger, der har national interesse og udpeges af Kulturarvsstyrelsen.

De bevaringsværdige bygninger er udpegede efter en metode, der kaldes SAVE. Her foretages en vurdering af bygningen set udefra, og bygningerne gives en værdi på en skala fra 1 -9 med 1 som det højeste og 9.som den laveste.

Det er ikke alle kommuner, der har udpeget bevaringsværdige bygninger.

I alt er der gennemgået ca. 400.000 bygninger og af dem er ca. 120.000 vurderet som bevaringsværdige. Man skønner, at der er over. 400.000 bygninger, der er bevaringsværdige på landsplan.

I de mørkeblå og røde områder på kortet er der foretaget vurderinger af alle bygninger opført før 1940. I de øvrige områder kan dele af kommunen være registreret, eller der kan være udpeget bevaringsværdige bygninger i forbindelse med lokalplan

Hvis bygningen er bevaringsværdig

Når bygningen er bevaringsværdig, er det kun det udvendige, der juridisk set, er bevaringsværdigt, og det er kun her at kommunen kan stille særlige krav.

Der stilles særlige krav til de bevaringsværdige bygninger, hvis ejendommen er omfattet af en bevarende lokalplan. En sådan lokalplan kan stille særlige krav til f.eks. facadefarver, overfladehandling, vinduer og døre. Vil man vide om en bygning er omfattet af en bevarende lokalplan, kan man spørge den pågældende kommune eller søge på kommunens hjemmeside.

I en bevarende lokalplan kan man stille krav til materialer og farver – hvad man blandt andet har gjort for at sikre den særlige egnsbyggeskik på Holmsland Klit

Foto: Center for Bygningsbevaring

Tilskud til bevaringsværdige bygninger – og tilskud gennem byfornyelsesmidlerne

Et andet tilfælde, hvor der kan stilles særlige krav til de bevaringsværdige bygninger, er hvis der gives offentligt tilskud til bygningsarbejder gennem byfornyelsesmidlerne. Til bevaringsværdige bygninger kan der gives op til 1/3 del af udgifterne, mens der til øvrige bygninger kan gives op til 1/4 af udgifterne. Tilskud gives kun til boliger.

I byfornyelsesloven står, at: "Arbejderne skal sikre eller øge ejendommens bevaringsværdi".

Hvad vil det så sige, hvis man skal male vinduer, døre eller facade på en ejendom, der får tilskud via byfornyelsesmidlerne?

Til at svare på det spørgsmål har Socialministeriet, der administrerer byfornyelsesmidlerne, udarbejdet vejledningen "Bevaringsværdige bygninger – sikring af bevaringsværdier", som er henvendt til husejere, håndværkere og de kommuner, der administrerer tilskuddene. Publikationen er skrevet af Center for Bygningsbevaring, og er koordinerede med Centerets egne anvisninger og med Kulturarvsstyrelsens "Information om Bygningsbevaring".

Tilskuddene administreres af kommunerne gennem særlige bygningsforbedringsudvalg. Ikke alle kommuner giver tilskud til bygningsforbedring, og man skal henvende sig til de enkelte kommuner og høre om deres muligheder for at give tilskud.

BYFORNYELSE

Bevaringsværdige bygninger
Sikring af bevaringsværdier

Socialministeriets Vejledning "Sikring af bevaringsværdier" indeholder retningslinjer og nyttige link, kan rekvireres eller downloades på <http://www.sm.dk/publikationer/sider/vispublikation.aspx?publication=86>

Ansøgning om tilladelse til bygningsarbejder på de bevaringsværdige bygninger.

Der skal som udgangspunkt ikke søges om særlige tilladelser til bygningsarbejder på de bevaringsværdige bygninger, med mindre de er omfattet af en lokalplan. Det vil sige, at man skal have tilladelse efter de normale procedurer.

Særlige forhold omkring malerarbejder på de bevaringsværdige bygninger

Såfremt der er tilskud til arbejderne, skal man følge anvisningerne i Socialministeriets vejledning "Bevaringsværdige Bygninger – Sikring af bevaringsværdier". Her anbefales det, at man anvender samme materialer som oprindeligt anvendt, hvilket for en stor del af de bevaringsværdige bygninger vil sige linoiemaling til udvendig træværk, men også kan være andre materiale, afhængig af bygningens type og alder.

En lokalplan kan sætte rammer for brug af materialer og kulører på de bevaringsværdige bygninger.

Omkring anvendelse af blyholdige produkter gælder de samme forhold som for de fredede bygninger, og det er beskrevet, hvordan man skal forholde sig, i det foregående afsnit.

RÅD OG VEJLEDNING

Hvor kan man få mere vide om de fredede og bevaringsværdige bygninger?

Kulturarvsstyrelsen

Generelle og uddybende oplysninger om bygningsfredning finder man på Kulturarvsstyrelsens hjemmeside. Kulturarvsstyrelsen har udgivet en række nyttige informationsblade, der er samlet under navnet "information om Bygningsbevaring". Her er også en række gode oplysninger om malerarbejder, materialer og teknikker.

Bladene omhandler blandt andet forskellige former for overfladebehandling. Bladene revideres og opdateres i 2011 af Center for Bygningsbevaring som en del af initiativet "Bygningskultur 2015". Bladene findes på <http://www.kulturarv.dk/information-om-bygningsbevaring/>

Socialministeriet

Socialministeriet administrerer byfornyelsesmidlerne og har udgivet publikationen "Bevaringsværdige bygninger – Sikring af bevaringsværdier", der beskriver kravene til arbejder udført med tilskud på de bevaringsværdige bygninger. Publikationen er gratis og kan rekvireres på telefon eller downloades på ministeriets hjemmeside

<http://www.sm.dk/publikationer/sider/vispublikation.aspx?publication=86>

Center for Bygningsbevaring

Uddybende oplysninger til disse blade findes på Raadvads Anvisningsblade, der er udarbejdede af Center for Bygningsbevaring. Bladene rummer beskrivelser af forskellige teknikker og kan efter aftale med Centeret suppleres eller tilrettes i forhold til konkrete opgaver.

På Centerets hjemmeside finder man også forhandleroversigt over materialer til bygningsbevaring – herunder producenter og forhandlere af traditionelle malerprodukter, pensler med mere www.bygningsbevaring.dk

Muligheder for kurser og efteruddannelse

De tekniske skoler afholder løbende forskellige kurser i konkrete teknikker

Odense Tekniske Skole afholder en efteruddannelse i restaurering for håndværkere, herunder også malere – <http://www.sde.dk/sde/site.aspx?p=117>

Center for Bygningsbevaring afholder praktiske og teoretiske kurser i bygningsbevaring, herunder også en række forhold omkring malerfaget og bygningsbevaring.

I samarbejde med Kulturarvsstyrelsen afholder Centeret Kursusrækken "Bygningsbevaring - Teori og praksis" med særlige dage for bl.a. interiør, traditionelle malingstyper, vinduer med mere. Kurserne indeholder teori kombineret med værkstedsbesøg. www.bygningsbevaring.dk

Hvor kan man stille spørgsmål

Har man brug for hjælp i forbindelse med arbejder på de fredede og bevaringsværdige bygninger, kan man på hjemmesiden www.bygningskultur2015 stille spørgsmål til en række eksperter, og med spørgsmål om maling og teknikker bliver man efterfølgende kontaktet af medarbejdere fra Center for Bygningsbevaring i Raadvad.

Er man usikker på forhold omkring bygningsfredning, eller har spørgsmål til en konkret ejendom, kan man altid kontakte Kulturarvsstyrelsen

Øvrige relevante link med oplysninger om fredede og bevaringsværdige bygninger:

Malerarbejder på fredede og bevaringsværdige bygninger

www.byfo.dk

www.bygingskultur.dk

www.byogland.dk

www.byg-erfa.dk